

גדרי דין "מתוך"

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף יב עמוד א - יב עמוד ב

משנה. בית שמאי אומרים: אין מוציאין לא את הקטן, ולא את הלולב, ולא את ספר תורה לרשות הרבים. ובית הלל מתירין.

גמרא. תני תנא קמיה דרבי יצחק בר אבדימי: השוחט עולת נדבה ביום טוב לוקה. אמר ליה: דאמר לך מני - בית שמאי היא, דאמרי: לא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך - הותרה נמי שלא לצורך. דאי בית הלל - הא אמרי: מתוך שהותרה הוצאה לצורך - הותרה נמי שלא לצורך. הכא נמי, מתוך שהותרה שחיטה לצורך - הותרה נמי שלא לצורך. מתקיף לה רבה: ממאי דבית שמאי ובית הלל בהא פליגי? דלמא בערוב והוצאה לשבת ואין ערוב והוצאה ליום טוב קא מיפליגי? מר סבר: ערוב הוצאה לשבת וערוב הוצאה ליום טוב, ומר סבר: ערוב הוצאה לשבת, ואין ערוב הוצאה ליום טוב, כדכתיב +ירמיהו יז+ ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת, בשבת - אין, ביום טוב - לא. - מתקיף לה רב יוסף: אלא מעתה ליפלו באבנים! אלא, מדלא מפלגי באבנים, שמע מינה: בהוצאה שלא לצורך פליגי. ואף רבי יוחנן סבר: במתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך פליגי. דתני תנא קמיה דרבי יוחנן: - המבשל גיד הנשה בחלב ביום טוב ואכלו - לוקה חמש. לוקה משום מבשל גיד, ולוקה משום אוכל גיד, ולוקה משום מבשל בשר בחלב, ולוקה משום אוכל בשר בחלב, - ולוקה משום הבערה. אמר ליה: פוק תני לברא! הבערה ובשול אינה משנה. ואם תמצא לומר משנה - בית שמאי היא, דאמרי: לא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך - הותרה נמי שלא לצורך, הכא נמי לא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך - הותרה נמי שלא לצורך. דאי בית הלל, כיון דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך - הותרה נמי שלא לצורך, הכא נמי, מתוך שהותרה הבערה לצורך - הותרה נמי שלא לצורך.

רבינו חננאל מסכת ביצה דף יב עמוד א

[מתני'] בש"א אין מוציאין לא את הקטן כו'. נקטינן לולב למצותו וקטן למולו וס"ת לקרות בו. וב"ה מתירין להוציאן אפילו לרה"ר. ומשום הכי אמרי' בגמרא הא דתני השוחט עולת נדבה ביום טוב לוקה. ואף על פי שעושה מצוה. ב"ש היא ולא ב"ה דשמעינן להו לב"ה דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך שנאמר אך אשר יאכל וגו' הותרה נמי הוצאת לולב וס"ת שאין לצורך אכילה. הכא נמי כיון שהותרה השחיטה לצורך אכילה הותרה נמי שלא לצורך. אלא מתני' מני ב"ש היא.

רש"י מסכת ביצה דף יב עמוד א

ליפלו באבנים - אי אין אסור הוצאה - אין אסור טלטול, שלא נאסר טלטול אלא משום הוצאה, ומה שלא גזרו על כל טלטולים, אפילו על אוכלים וכלים - משום דאין גוזרין גזרה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה, אלא מדלא אפלו באבנים - שמע מינה דלכולי עלמא יש הוצאה ליום טוב, אלא שמן התורה הותרה לצורך, ובית הלל אית להו כיון דהותרה לצורך הותרה מן התורה לגמרי, אלא רבנן גזרו במידי דהוי טרחא דלא צריך, כגון אבנים, אבל בקטן וספר תורה, דצריכין להו ביום טוב - לא גזרו, ובית שמאי לית להו מיגו, ומידי דצורך אכילה שהתורה התירתו - הותר, ושאינו צורך אכילה - באסורו עומד מן התורה.

תוספות מסכת ביצה דף יב עמוד א

ה"ג רש"י אלא מעתה לפלגו באבנים ומדלא מיפליגי באבנים ש"מ וכו' - והכי פירושו אלא מעתה דב"ה לית להו אסור הוצאה לפלגו בטלטול אבנים ולשמעינן רבותא דלית להו בהן אסור הוצאה דהא לא נאסר בשום דבר טלטול אפי' דבר שמלאכתו לאסור וגם אינו צורך י"ט כלל אלא גזרה שמא יוציא כדאיתא בהדיא פרק כל הכלים (שבת דף קכד): ואפי' דבר שהוא צורך יום טוב כגון כלי הצריך לו היה ראוי לאסור גזירה שמא יוציא אלא שאין גוזרין גזירה על הצבור אלא כ"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בה ומדלא קמפלגי באבנים שמע מינה בהוצאה וכו' דב"ה סברי מתוך וא"ת כיון דב"ה אית להו מתוך אמאי אין מתירין אפי' טלטול אבנים וכל דבר אפילו אינו צורך יום טוב ויש לומר דודאי אין ה"נ דמדאורייתא הואיל והותרה הותרה לגמרי אלא רבנן גזרו על דבר שאינו צורך יום טוב דכיון דעיקר הוצאה נאסרה יש לאסור בדבר שאין לצורך יום טוב כלל ע"כ פי' רש"י ולא רצה לגרוס כמו שיש בספרים אלא מעתה הוציא אבנים לב"ה ה"נ דלא מחייב מלקות דא"כ הוה מסיק לפי' זה הוציא אבנים לב"ה דחייב ורש"י קים ליה דב"ה סבירא להו הואיל והותרה הותרה לגמרי אלא רבנן גזרו בדבר שאינו צורך יום טוב כלל וקשה חדא דאמרי' בפסחים (דף מו:): האופה מיו"ט לחול לוקה ולא אמרינן מתוך וכו' ואפילו לרבה דלא לקי היינו מטעם הואיל ואי אתרמי ליה אורחים אבל מטעם מתוך לא קאמר ועוד דמוחק גירסת הספרים לכן נראה לפר' דגרסי' כגירסת הספרים אלא מעתה הוציא אבנים לב"ה ה"נ דלא מחייב פי' מדאורייתא מלקות וכ"ת ה"נ א"כ לפלגו באבנים אלא ודאי מדלא קמפלגי וכו' ודוקא בהוצאה שיש בה צורך יום טוב קצת אמרינן מתוך שהותרה לצורך יום טוב דכל אוכל נפש מותר הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש הואיל ואיכא צורך מקצת שיש צורך יום טוב אבל שלא לצורך יום טוב כלל ודאי דאסור מן התורה כגון אופה מיו"ט לחול ומוציא אבנים דליכא לא צורך נפש ולא שמחת יום טוב חייב מדאורייתא וכי פליגי ב"ש וב"ה בדברים שאינן לצורך אוכל נפש ואיכא בהן צורך יום טוב קצת כגון קטן למולו דהמצוה נקראת צורך יום טוב ולולב לצאת בו וס"ת לקרות בו וכן פי' רבינו חננאל אבל ליתא פירושן דלאו דוקא קטן למולו דה"ה שלא למולו דשרי גם טיול דהא אשכחן נמי דמשחקין בכדור שקורין פלוט"א בלע"ז ביום טוב ברה"ר אף על גב דליכא אלא טיול וא"ת השוחט עולה מה צורך יש לו בה יש לומר דהכא נמי איכא שמחת יום טוב שלא יהא שלחן מלא ושלחן רבן ריקן כדמוכח לקמן (דף כ:).

רי"ף מסכת ביצה דף ה עמוד ב - ו עמוד ב

ב"ש אומרים אין מוציאין לא את הקטן וכו'. ב"ש סברי לא אמרי' מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך וב"ה סברי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך פירוש לצורך לצורך אכילה ושלא לצורך כגון קטן ולולב וס"ת והוא הדין לכלים אבל אבנים וכיוצא בהן אפי' ב"ה אסרי וכן הלכה וקי"ל דיו"ט צריך עירובי תחומין וא"צ עירובי חצרות ושתופי מבואות

ר"ן על הרי"ף מסכת ביצה דף ה עמוד ב - ו עמוד ב

גמ' אבל אבנים וכיוצא בהן אפי' ב"ה אסרי'. פי' דכי אמרי' [דף יב א] מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה שלא לצורך היינו דוקא בשיש בה קצת צורך כגון קטן למולו או לטיילו בחוץ דאיכא משום עונג יום טוב או ס"ת לקרות בו ומה שכתב הרב אלפסי ז"ל והוא הדין לכלים בכה"ג נמי הוא שיש בהם צורך ליום קצת אבל אין בהם צורך היום כלל אסור ולוקה כאבנים וכיוצא בהן זו היא הסכמת האחרונים ז"ל אבל מדברי רש"י ז"ל נ"ל דהוצאת כלים אף על פי שאין בהם צורך ליום כלל כל שאינו מוציא אותן לצורך [מחר] שרי ואף דברי הרב אלפסי ז"ל מטין כן וזה תלוי בדקדוק סוגית הגמרא וכבר כתבתי בחידושי:

רא"ש מסכת ביצה פרק א סימן יח

יח [דף יב ע"א] מתני' ב"ש אומרים אין מוציאין את הקטן ולא את הלולב ולא ספר תורה לרה"ר וב"ה מתירין: גמ' פי' רבינו חננאל קטן למולו. לולב לצאת בו. ס"ת לקרות בו. דטעמא דב"ה דשרו מפרש בגמרא דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ולא שרי במתוך אלא דבר שהוא קצת לצורך כגון הנך שהן לצורך מצוה דאי לא תימא הכי האופה מיו"ט לחול (פסחים דף מו ב) לא ילקה וכן שריפת קדשים ביום טוב אמאי אסרינן בפרק כיצד צולין (דף פג ב) ובפרק במה מדליקין (דף כד ב) ומוגמר נמי אסרינן בפ"ק דכתובות (דף ז א) ולא שרינן ליה במתוך לפי שאינו שוה לכל נפש כ"ש דבר שאין לצורך היום במקצת. ועולת נדבה נמי חשיב ליה צורך היום כדקאמר לקמן בפ"ב (דף כ ב) שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקן. ומבשל גדי בחלב אמו ואכלו אף על גב דאסור מ"מ כיון דבאכילתו איכא שמחת יום טוב חשיב צורך היום. וכן בעילת מצוה שרינן במתוך בפ"ק דכתובות (דף ז א) משום דאיכא שמחת יום טוב. והא דאסר לקמן בפ' שני (דף כב א) לכבות את הנר מפני דבר אחר משום דהוי כעין מכשירין. ור"ת פירש דלאו דוקא למולו אלא הוא הדין נמי אם צריך לילך לבית הכנסת או לטייל בשמחת יום טוב ואי אפשר לו להניח את הקטן יחיד בבית יכול הוא להוציאו עמו. וכן להולך ספרים עמהם לבית הכנסת ואף להחזירן דהתירו סופן משום תחלתן: גרסינן בירושלמי (הלכה ו) ב"ש אומרים ולא את המפתח וב"ה מתירין וא"ר אושעיא בר רב יצחק הדא דתימא במפתח של אוכלין אבל במפתח של כלים לא והא ר' אבהו יתיב ומתני ומפתח דפלטרינן בידיה פילפלין הוה ליה בהדיה. ובתוספתא דמכילתין (פ"א) תני אמר רשב"ג מודים ב"ש לב"ה שמוליכין כלים מלאים לצורך וריקנים למלאותן. על מה נחלקו על ריקנים שלא לצורך שב"ש אסורים וב"ה מתירין. יוצא אדם במפתח שבאצבעו לרה"ר ואינו חושש. פי' ריקנים למלאותם לצורך היום ולשתותם וריקנים שלא לצורך היינו שלא לצורך שתיה אבל לצורך מצוה לא. וכן במפתח שבאצבעו דהיינו במפתח של אוכלין. לכך צריך ליזהר ביום טוב שלא להוציא דבר שלא לצורך:

בתשובת הגאונים כתוב כל הוצאה גבי צורך יום טוב שמוותרת משום אכילה דכוותיה מותרת גבי תכשיט משום כבוד יום טוב. אבל הוצאה שלא לצורך אכילה ושלא לצורך תכשיט כגון אותן שיוצאין עם המפתחות קשורות באזוריהן שלא כדין

הן עושין ואסור לעשות כן. וכן פסקו הלכה בשתי ישיבות:

ב"ש אומרים אין מוציאין וכו'. ב"ש סברי לא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. וב"ה סברי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. פי' לצורך לצורך אכילה ושלא לצורך כגון קטן ולולב וספר תורה והוא הדין כלים אבל אבנים וכיוצא בהם אפילו ב"ה אסרי וכן הלכה:

שיטה מקובצת מסכת ביצה דף יב עמוד א

לפליגי באבנים אלא מדלא פליגי באבנים שמע מינה בהוצאה שלא לצורך פליגי. פירש רש"י לכולי עלמא יש הוצאה ליום טוב ובמתוך שהותרה הוצאה פליגי אלא דרבנן גזור באבנים משום דהוי טירחא דלא צריך. אבל בקטן וספר תורה דצריכין להו ביום טוב לא [גזור].

רשב"א

והקשה הרשב"א ז"ל דאם כן דהוצאת אבנים שרו להוציא מן התורה היכי מקשה רב יוסף אלא מעתה הוצאת אבנים לבית הלל הכי נמי דלא מחייב דמשמע דפשיטא הוא לכולי עלמא בהוצאת אבנים שהוא חייב דאורייתא.

דב"ז

ומורי נר"ו כתב דזו אינה קושיא לפי שרש"י ז"ל לא גריס ליה אלא הכי גרסינן מתקיף לה רב יוסף אלא מעתה אדמיפלגי בקטן ובספר תורה לפלגו באבנים. וכן אמרו בתוספת דרש"י ז"ל לא גריס ליה. ועוד הקשה הרשב"א ז"ל אי עירוב והוצאה ליום טוב ליחייב בהוצאת אבנים ואי הוצאת אבנים לא אסירי אלא מדרבנן אם כן אין עירוב והוצאה ליום טוב.

ומורי הרב נר"ו בא ללמד זכות על רש"י ז"ל ואמר שזו היא כונת רש"י ז"ל דהא דכתיב אל תוציאו משא מבתיכם ביום השבת לאו לאשמועינן דיום טוב אינו כשבת להוציא דאדרבה כי אסר רחמנא הוצאה בשבת יום טוב היה בכלל אלא שחזר והוציאו מן הכלל בשהתירה לצורך אכילה. ואפילו שלא לצורך אכילה ואפילו שלא לצורך כלל שריא מדאורייתא משום מתוך. ואפילו הכי כיון שההוצאה חשיבא מלאכה ביום טוב דאיצטריך רחמנא להתירה דין הוא שיגזרו בה חכמים במידי דהוי טרחה דלא צריך.

ומה שפירש ז"ל דלכולי עלמא יש עירוב והוצאה ליום טוב שהיה בכלל שבת לענין הוצאה עד שהוציאו בפירוש מדכתיב אך אשר יאכל לכל נפש וכדאיתיה בכלל שבת לענין הבערה ושחיטה עד שהתירו בהאי קרא. **ונפקא מינה דאי אמרינן דכי אסר קרא הוצאה בשבת לא היה יום טוב בכלל ולא משום אוכל נפש אלא משום דלא חשיבא מלאכה ביום טוב אם כן לא אסירי אבנים לטלטל ביום טוב דעיקר איסורייהו בשבת אינו אלא משום הוצאה וכיון דביום טוב לא חשיבא מלאכה ולא מתרת אוכל נפש התיירוה אלא דלא מיקריא מלאכה כלל לא גזרי טלטול אבנים ביום טוב אטו הוצאה. אלא ודאי הוצאה חשיבא מלאכה ביום טוב כשבת אלא שהתורה התיירו לצורך אוכל נפש ואמרינן מתוך והותרה כולה. ומכל מקום כיון דחשיבא מלאכה ביום טוב אסרו חכמים כל הוצאה שלא לצורך היום ואסרו טלטול אבנים בשבת. עד כאן.**

ריטב"א

והריטב"א ז"ל כתב דקרא דלא תוציאו אסמכתא בעלמא היא דהא איכא למימר דליום טוב נמי קרי שבת וירמיה בא להזהירם על שבת החמור והלואי שישמעו. דאי לא ליקשי לבית שמאי מיניה ולימא מהאי קרא מאי דרשי ביה. ועוד דהא רב יוסף אקשי ואוקמא דלכל עולם יש הוצאה ליום טוב. וזה כדברי מורי נר"ו.

רבנו שמשון

אבל רבינו שמשון ז"ל העמיד גרסת הספרים דלביית הלל האוצאת אבנים חייב מלקות ולא הותרה הוצאה לבית הלל אלא דוקא בשיש בה צורך היום קצת. והוא הדין דמותר להוליך מפתח של אוכלין לרשות הרבים משום שמירת האוכלין דשמירת האוכלין עשאוהו כצורך יום טוב דמתוך שהותרה הוצאה לצורך תיקון אכילה הותרה לצורך שמירתן. **ואפילו מפתח של מעות אם יש בתיבה אוכלין מותר.** וגרסין בתוספתא יוצא אדם במפתח שלא צבעו לרשות הרבים. ורבים שלא עמדו על פירושה החליפו הגרסא וגורסים של אצבעו פירוש מפתח העשויה בטבעת של אצבעו. ולא נהיר.

ריטב"א

והריטב"א ז"ל העמיד הגרסא ופירש דדרכם היה לצבוע המפתחות לתת בהם סימן שלא יתחלפו מפתח במפתח וזה היה רגיל לעשות במפתח מעות או כלים חשובים שאין משתמשין בהם ביום טוב כדי לדקדק בשמירתן ולפיכך אסור.

רא"ה

והרא"ה ז"ל רבו הודה לדבריו ואמר הנה אמת ונכון הדבר.

רשב"א

וכן דעת הרשב"א ז"ל שלא התיירו ביום טוב אליבא דבית הלל אלא דברים שיש בהן צורך קצת ליום טוב אבל דברים שאין בהן צורך כלל כהוצאת אבנים אסור מן התורה. והביא ראיה מהא דאמרינן האופה מיום טוב לחול לוקה ואף רבה דפטר לא פטר אלא משום הואיל דאלמא משמע דאפיה שלא לצורך היום כלל אסורה דאורייתא.

רדב"ז

וא"ת לפירוש מורי נר"ו קשיא הא דהאופה. כבר פירש נר"ו דבין רבה בין רב חסדא כלהו סבירא להו דלא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. ובהואיל פליגי דהא פלוגתא דאימוראי היא דרב יוסף סבר דאמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. ואפילו שלא לצורך היום כלל לדעת רש"י ז"ל דהא מייתי רב יוסף הא דרבי יוחנן דאמר הבערה ובישול אינה משנה. והא גיד כאבן הוא דלא חזי ליה דהא מיתסר עליה ולא מיקריא הבערה לצורך היום כלל ואפילו הכי מיפטר הכי נמי המוציא אבנים מיפטר. ורבה חולק על זה ואמר דלא אמרינן מתוך להתיר כל דבר אלא אם הוא דבר שיהא ראוי אם יבאו לו אורחים אמרינן הואיל ומיפטר. אבל אם אינו ראוי לאורחים כגון אבנים מחייב על הוצאתן. והיינו דמדכר הואיל ולא מדכר כלל מתוך.

ותדע לך דמדקאמר הכא ואף רבי יוחנן סבר דבמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך פליגי מכלל דאיכא מאן דסבירא ליה כאתקפתיה דרבא דלא אמרינן מתוך. ואם תאמר אם כן דלמאן דאית ליה מתוך הותר כל דבר ואף על פי שאין בו צורך כלל לכם ולא לנכרי דאמר רחמנא הכי משכחת לה. וי"ל דאף על פי שהתירה התורה שלא לצורך כלל אפילו הכי אסרה לצורך נכרי ואין צריך לתת טעם בדבר הואיל וגלי ביה קרא וגזרת הכתוב הוא. ומן הטעם הזה אסור מאן דאית ליה הואיל ואין צורך לידחק ולומר דבדברים האסורין דליכא בהו הואיל מיירי כמו שפירש הרשב"א ז"ל. ואף על פי שהרשב"א ז"ל נשמר גבי המבשל גיד ואמר דצורך יום טוב מיקרי כיון דיכול ליהנות ממנו באיסור ולא לקי מכל מקום דוחק הוא לומר כן. ותדע לך דרב חסדא ורבה דפליגי בהואיל לית להו דרבי יוחנן ורב יוסף דאמרי מתוך דהא בפרק אלו עוברין אקשי ליה אביי לרבא מהא דהמבשל גיד והא מאן דאית ליה מתוך כרבי יוחנן סבר דהבערה ובישול אינה משנה. ועוד דרבה דפריק התם הבערה בעצי אשרה וסבירא ליה דמשום מבשל ביום טוב מחייב. ואמאי והא אמרינן מתוך ואינו לוקה עליו כיון דקא מיתהני מיניה ואפילו באיסור וכדאמרינן לרבי יוחנן דאית ליה מתוך. אלא ודאי רב חסדא ורבה לית להו מתוך אלא דרבה אית ליה הואיל בכל דבר שאיפשר להיותו ראוי לו כאופה לחולה או מיקלעי אורחים אינו חייב עליו. אבל גיד אי אפשר להיותו ראוי לו בשום פנים הילכך לוקה עליו דלית ליה מתוך עד כאן תורף דברי מורי נר"ו.

רדב"ז

ועוד כתב נר"ו דאיפשר לומר לפי שיטת הרשב"א ז"ל דרבה אית ליה מתוך כרבי יוחנן אלא דבמבשל גיד פליגי דרבי יוחנן סבר כיון דמיתהני מיניה ואפילו באיסור לא לקי ומשום מתוך. ורבה סבר אף על גב דאמרינן מתוך מבשל גיד חייב כיון שאינו ראוי לו בהיתר. וזה דחוק שלא הוזכר מחלוקת ביני אימוראי דסבירא להו מתוך.

ריטב"א

וכתב הריטב"א ז"ל דלא התיירו בעירוב לבית הלל להוציא מרשות לרשות דברים שאין בהם צורך יום טוב ואפילו עבר ועירב לא מהני ליה שאין רצון חכמים בזה. וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל התם בשבת שהביא ראיה ליום הכפורים שאסור להוציא מרשות לרשות.

רדב"ז

אבל מורי הרב נר"ו כתב דהך סוגיא דהכא מוכחא שיש תורת עירובי חצרות ביום טוב לדברים שאין צרכי היום מדאתקיף רבא דילמא בית הלל אית להו דאין עירוב והוצאה ליום טוב ואתקיף עליה רב יוסף ואפיק האי סברא מדעתיה דרבא שאי אפשר לו לומר כן דלא פליגי בית שמאי ובית הלל בהכי. **אלמא לכולי עלמא עירוב והוצאה ביום טוב לדברים שאין צרכי היום.**

צל"ח מסכת ביצה דף יב עמוד א

ד"ה הג' רש"י וכו' וקשה דאמרינן בפסחים האופה מי"ט לחול היה לוקה ולא אמרינן מתוך וכו'. ועיין בדברי התוס' ובאמת קושיא זו היא קושיא גדולה על שטת רש"י. ויען דאנא מזרעא דרש"י קאתינא אמרתי לעמוד בעזרתו של רש"י וקטיגור יהיה נהפך לסניגור, ממקום שבאו רבותינו בעלי התוספת לסתור תהיה סיוע, והנה שם בפסחים דף מ"ו ע"ב אתמר האופה מיום טוב לחול רב חסדא אמר לוקה רבה אמר אינו לוקה, ר"ח אמר לוקה לא אמרינן הואיל ומקלעי ליה אורחים חזי ליה רבה אמר אינו לוקה אמרינן הואיל. ומתחלה אסלק קושיית התוס' מעל רש"י באופן שסרה הקושיא אבל אכתי לא תהיה סייעתא ואח"כ אדבר איך אפילו סייעתא היא. ואומר אני דעד כאן לא אמרינן הואיל והותר לצורך הותר נמי שלא לצורך אלא כשהותר לו היום, אבל אם גם לצורך לא הותר לו היום ודאי שלא הותר לו כלל ולא משגחינן מה שבימים טובים אחרים הותר לו. והנה מהרי"ו [דינין והלכות אות נ"ה] פסק הביאו רמ"א בס"י תקכ"ז סעיף כ' מי שמתענה בי"ט אסור לבשל לאחרים ואפילו לצורך בו ביום דהוה כמי שלא הניח עירובי תבשילין שאינו מבשל לאחרים. ולפי"ז כבר מצינו שיהיה אסור בי"ט מן התורה לאפות ולבשל שכיון שלא משכחת בו היתר לצורך לא הותר כלל. ובזה יש ליתן תבלין קצת למה שלכאורה קשה על שטת רש"י מלבד קושיית התוס' מה הפרש יש בין אי אמרינן אין הוצאה ליום טוב כלל דהיינו דעת רבה ובין אי אמרינן מתוך שהותר וכו' שהיא דעת רב יוסף, כיון שלשטת רש"י גם לר"י לא נשאר שום זכר איסור הוצאה מן התורה בי"ט בשום דבר, הרי כמו שלא נאסרה כלל מדוע לשטת רב יוסף שפיר אסרו חכמים טלטול האבנים והוצאתן ולשטת רבה לא שייך שיגזרו חכמים. ולפי מ"ש ניחא דלשטת ר"י שפיר יש איסור הוצאה מן התורה למי שנשבע להתענות לילה ויום מכניסת י"ט עד צאתו. ואמנם פסק זה של מהרי"ו שיהיה אסור לבשל לאחרים אין רש"י מחויב להיות אגוד בזה, ולא עוד אלא שאני אומר אולי גם מהרי"ו לא אסר אלא מדרבנן, וראיה שמביא ממי שלא הניח עירובי תבשילין ג"כ מורה קצת לזה שגם זה אינו אסור אלא מדרבנן.

ואמנם זה עכ"פ ברור שמי שנשבע להתענות לילה ויום מכניסת ליל י"ט והוא דר יחידי במקום שאין שום יהודי שם זולתו לזה לא משכחא היתר לצורך ואסור מן התורה בכל מלאכות אפילו אוכל נפש, ואם זה אפה מי"ט לחול בזה נחלקו רב חסדא ורבה דר"ח אמר לוקה ולא אמרינן הואיל ומקלעי ליה אורחים חזו ליה וכמ"ש שאין דעת מהרי"ו מוכרחת שיהיה איסור תורה לבשל לצורך אחרים, וא"כ אי הוה כאן אורחים ישראלים לא היה לקי, אלא שבאמת אין כאן אורחים וסובר רבה דאמרינן הואיל ומקלעי אורחים, ורב חסדא סבר דלא אמרינן הואיל ומקלעי וכו' וממילא דלא שייך כאן כלל הואיל והותר לצורך שהרי לא הותר כלל אפילו לצורך כיון שאין שם ישראלים רק הוא והוא אסור לו לאכול וסרה קושיית התוס' מעל רש"י. ודע שאף שאני מהדר לתרוצי לשטת רש"י היינו דלא למשויה טועה בדין ואני מקיים דינו שהאמת אתו שמן התורה מותר מכח מתוך אפילו שלא לצורך כלל, אבל רש"י עצמו מדויל ידו משתלים, שם בפסחים פירש"י האופה מי"ט לחול לאחר שאכל וגמר סעודתו וכו' יעו"ש. ואמנם אני פסק דינו של רש"י מציל מסתירה. והנה כעת דברתי להסיר קושיית התוס' אבל אין לי ראייה על פירושי שיהיה הפירוש שם בפסחים האופה מי"ט לחול שנשבע להתענות, ועכשיו אני אומר אפילו להביא ראייה שכן הוא הפירוש, ואדקדק דקדוק אחד שם בפסחים דקאמר רב חסדא אמר לוקה לא אמרינן הואיל ומקלעי ליה אורחים חזי ליה וכו', הנה אם הפירוש הוא שהאורחים יאכלו ה"ל למימר חזי להו אבל אמרו חזי ליה לא יתכן אם הפירוש שם בסוגיא כפי פשטא דמלתא שהוא כבר אכל ומלא כריסו ולא יאכל עוד היום ואיך יהיה חזי ליה ע"י דמקלעי אורחים. ולכן נלע"ד שכך הוא הפירוש ואסכים לדינו של מהרי"ו, וגם אומר אני שדינו של מהרי"ו הוא מדאורייתא שכיון שהוא מתענה אסור לעשות לאחרים מה שאינו רשאי לעשות לעצמו, והמג"א שם בס"ק כ"ב כתב והא דלא שרי מטעם דאי בעי מיתשל על נדרו וכו' ע"ש במג"א, ואומר אני שיש בידינו לומר באמת לדחות דינו של מהרי"ו מטעם זה ואמנם קם דינו של מהרי"ו אם הוא במקום שאין שם חכם או שלשה הדיוטות שיתירו לו, ובזה נחלקו רב חסדא ורבה דר"ח סובר דלא אמרינן הואיל ומקלעי ליה אורחים ויתירו נדרו וחזי ליה דייקא לו בעצמו יהיה חזי שיתירו נדרו ויהיה רשאי לאכול, ורבה סובר אמרינן הואיל ומקלעי ליה מכלל דמיירי במתענה כנ"ל, וא"כ קשה היא גופה קשיא למה לא פליגי כפשוטו בשכבר אכל וכפירש"י שם, ש"מ שבזה גם לר"ח לא לקי דאמרינן הואיל והותר לצורך הותר נמי שלא לצורך. גם יצא לנו לפי פירושינו הנ"ל דלרבה אפי' תרי הואיל אמרינן דהיינו הואיל ומקלעי אורחים והואיל דאתשל על תעניתו.

רמב"ם הלכות יום טוב פרק א

הלכה ד

כל מלאכה שחייבין עליה בשבת אם עשה אותה ביום טוב שלא לצורך אכילה לוקה חוץ מן ההוצאה מרשות לרשות וההבערה א שמתוך שהותרה הוצאה ביום טוב לצורך אכילה הותרה שלא לצורך אכילה, לפיכך מותר ביום טוב להוציא קטן ב או ספר תורה או מפתח וכיוצא באלו מרשות לרשות. וכן מותר להבעיר אף על פי שאינו לצורך אכילה, ושאר מלאכות כל שיש בו צורך אכילה מותר כגון שחיטה ואפייה ולישה וכיוצא בהן, וכל שאין בהן צורך אכילה אסור כגון כתיבה ואריגה ובנין וכיוצא בהן. +/השגת הראב"ד/ וכן מותר להבעיר אפי' שאינו צורך אכילה. א"א זהו להחם חמין לרגליו, ולהדליק נר של אבטלה כגון המדליק נר לכבוד בירושלמי (ביצה פ"ה סה"ב) אמרו לא תאסור ולא תשרי.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקיח

סעיף א

* (א) מתוך שהותרה הוצאה לצורך אכילה, (ב) הותרה שלא לצורך, (ג) כגון * א קטן (ד) ולולב * וספר תורה וכלים. הגה: * (ה) <א> הצריכים לו * קצת, או שמתירא (ו) ב [ב] שלא יגנובו או שאר פסידא (הגהות סמ"ק ורבינו ירוחם), (ז) אבל אבנים ג וכיוצא בהן, (ח) אסור. הגה: ד <ב> ומותר לשחוק (ט) בכדור, אפילו ברשות הרבים, אף על גב שאינו אלא טיול בעלמא (תוס' ורבי ירוחם); * (י) ה ואם הניח עירוב, מותר לטלטל ולהוציא (יא) כל שיש לו תורת כלי, אף על פי שאינו לצורך היום כלל (ר"ן פ"ב דביצה).

משנה ברורה סימן תקיח

- (א) מתוך שהותרה הוצאה וכו' - וכן הדין [א] בהבערה ושחיטה ואפיה ובשול שהם מלאכות השייכות לאוכל נפש אמרינן בהו מתוך וכו'. דאף דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם קיבלו חז"ל דהכונה הוא אותן מלאכות הרגילות להעשות לצורך אוכל נפש אפילו אם עתה אין כונתו לצורך אכילה היתירה התורה ועיין לקמיה במה שסיים הרמ"א לענין הוצאה דאירינן בה דבעינן שיהא עכ"פ צורך קצת [ב] וה"ה בכל הנ"ל:
- (ב) הותרה שלא לצורך - אפילו להוציא אותו לרשות הרבים וכ"ש לכרמלית:
- (ג) כגון קטן - לא מיבעיא דאם לא יוציאו יבכה ויצטער האב עי"ז בודאי מותר אלא אפילו אם יכול להניחו אצל אמו ולא יבכה מ"מ אם יש לאב געגועים על בנו [ג] וישמח האב לטייל עמו ג"כ מותר דהוא שמחת יום טוב ומקרי צורך היום:
- (ד) ולולב וס"ת - לולב לצאת בו וס"ת לקרות בו היום דהוא צורך מצוה:
- (ה) הצריכין לו קצת - ליו"ט ואכלים קאי [ד] ואפילו אין צריך להן [ה] רק לשם תכשיט להתקשט בהן [ו] אבל שלא לצורך כלל הו"ל כאבנים. וכתבו הפוסקים דה"ה דמותר להוציא המפתח שסוגר בו האוכלין או הכלים שצריך לאותו היום אם ירא להניחו בביתו:
- (ו) שלא יגנובו - אם ישאירם במקומן אף שאינם כלים הראויים לאוכל נפש ומטעם זה מותר ג"כ להוציא [ז] מפתח של התיבה שמונח שם מעותיו אם ירא להניחו שם בביתו דכיון דלבו דואג ומצטער ע"ז חשוב הוצאת המפתח צורך עונג יום טוב. ודע דיש [ח] כמה פוסקים שחולקין ע"ז וסוברין דלא הותר הוצאה אלא לצורך אוכל נפש ממש או צורך מצוה ושאר דברים השייכים לאותו יום וכנ"ל אבל לא בשביל הפסד ממון [ט] ונכון להחמיר לנהוג כמותם [ובפרט במקום שיוכל למסור הכלים או המפתח למי שהוא נאמן לו בביתו דאז אסור לד"ה] ומ"מ המחזורים שהביאם [י] ביום טוב לבהכ"נ [יא] ומתירא מגנבה אף על פי שא"צ להם עוד ביום טוב מותר להביאן לביתו לד"ה דהתירו סופן משום תחלתן דאל"כ לא יביאם בתחלה לבהכ"נ [יב] אך המחזורים שמונחים מכבר בבהכ"נ [יג] כשאין צריך להם עוד [יד] ביום טוב נכון להחמיר שלא להחזירם לביתו ביום טוב אפילו אם יש שם חשש גנבה:
- (ז) אבל אבנים וכו' - ר"ל סתם אבנים שאינם מיוחדים להשתמש דאם מיוחדים הו"ל כמו כלים:
- (ח) אסור - אפילו בטלטול וכ"ש להוציא דלית בהו צורך היום כלל ולכמה פוסקים חייב מלקות על הוצאתו לר"ה [טו] ואף לכרמלית יש עכ"פ איסור דרבנן:
- (ט) בכדור אפילו בר"ה - ר"ל אף על גב דעי"ז רגיל להעביר ד"א ממקום למקום אפ"ה מותר דהוא בכלל טיול ושמחת יום טוב ורש"ל כתב דדבר תימה הוא להתיר זה דאין בו צורך היום כלל אלא שחוק של ילדים והנח להם אבל לגדולים שנוהגין כן מנהג רע הוא דאין זה שמחה וטיול אלא שיחת ילדים וקלות ראש ובלא"ה אין דין זה מוסכם לכו"ע דדעת המחבר לאסור כמב' לעיל בס"י ש"ח סע' מ"ה. ולענין שאר מיני שחוק [טז] דינן כמו בשבת ומבואר לעיל בס"י של"ח סע' ה':
- (י) ואם הניח עירוב וכו' - ר"ל שהניח עירובי חצרות מלבד מה שעשה תיקון מבואות בעיר דאז מותר לטלטל ולהוציא מחצר לחצר אפילו דרך המבוי ומשמע דאם לא הניח עירובי חצרות אסור להוציא דבר שאין בו צורך היום כלל אפילו מחצר לחצר או מבית לחצר ועיין לעיל סימן תט"ז בסופו ולקמן בסימן תקל"ח דסתם המחבר [יז] כדעת הפוסקים דלא תקנו עירובי חצרות כלל ביום טוב ומותר להוציא מחצר לחצר או מבית לחצר אפילו דבר שאין בו צורך היום כלל והרמ"א בענינו סתם כדעת המחמירין בזה [יח] ולפלא שלא הגיה שם כלום. ורש"ל כתב שנוהגין שלא לעשות עירובי חצרות בעי"ט וכדעת המחבר ואין לשנות המנהג ומ"מ לכתחלה כשמערב ע"ח בע"פ לכל שבתות השנה יכלול גם יום טוב ויאמר ולכל יום טוב כדי לצאת גם דעת המחמירין. ודע דאף הכלים ששייכים לאוכל נפש כגון סכינים וכו"ג [יט] אם כבר גמר סעודתו ולא יצטרך עוד אליהן אסור להוליכן עמו בר"ה או בכרמלית [כ] ויש מקילין בסכינים שמא יזדמן לו איזה פרי לחתוך בו [כא] מיהו אם ידוע לו בודאי שלא יצטרך לסכין בהליכה זו כגון שהולך לביהכ"נ וכו"ג אסור להוליכו עמו לד"ה: (יא) כל שיש לו תורת כלי - אבל אבנים וכו"ג אסור משום מוקצה:

קובץ שעורים ביצה אות מג

- (מג) [דף יב ע"א] לשיטת רש"י, דשריותא דמתוך הוא אפילו שלא לצורך כלל, אין להקשות, דא"כ איסור מלאכה ביום טוב מדאורייתא היכי משכחת, דזה אינו, דלא הותרו כי אם מלאכות המיוחדות לאוכל נפש, אבל לר' יהודא, דגם מכשירי אוכל נפש מותרין, קשה דזה שייך בכל המלאכות, אפשר שיהיה בהן איזה צורך למכשירי אוכל נפש, ואי נימא בזה מתוך, כשיטת רש"י, יהיו כל המלאכות מותרות מדאורייתא, וצ"ל, דבמכשירין לא אמרינן מתוך, אלא דוקא באוכל נפש עצמו, אפילו לר' יהודה, וטעם חילוק זה, אפשר, משום דגלי קרא גבי מכשירין, דבאפשר מערב יום טוב אסור, ואי נימא מתוך, הרי הותרו לגמרי כל המלאכות, וזה א"א, וע"כ, דלא הותרו אלא בעושה אותן לצורך מכשירי א"נ.

קובץ שעורים ביצה אות מד

- (מד) [דף יב ע"א] לשיטת רש"י, דשריותא דמתוך מדאורייתא הוא אפ"י שלא לצורך כלל, הקשה הרשב"א דאכתי תיקשי דליפלוגו באבנים, כדפריך למ"ד אין הוצאה ליו"ט, דהא גם לטעמא דמתוך ליכא איסור הוצאה ביום טוב, והנה בשיטה הקשה לדעת רש"י, למה אסור להוציא לצורך עכו"ם מדאורייתא, כיון דמותר גם שלא לצורך כלל, ותיירץ, דגזה"כ היא לכם ולא לעכו"ם, ותיירצו צריך ביאור, דהא גם במוציא שלא לצורך כלל לא הוי לכם, וצ"ל, דהא דממעטינן עכו"ם אינו משום דלא הוי לכם, אלא משום דהוי לעכו"ם, עכ"פ, לפי"ז תתישב קושית הרשב"א, דלטעמא דמתוך, שייך לאיסור הוצאה ביום טוב, אלא דמותרת משום מתוך, דהא בעכו"ם דגלי קרא דלא נימא מתוך, באיסורא קיימא, ומשו"ה, בהוצאת אבנים דחמירו חכמים דלא אמרינן בזה מתוך, ההוצאה אסורה, אבל למ"ד אין הוצאה ליו"ט, לא מסתבר שבדו חכמים מלבם מלאכת הוצאה ביום טוב.

קשר בין דין "מתוך" לדין של "הואיל"

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף מז עמוד ב

איתיביה אביי: המבשל גיד הנשה בחלב ביום טוב ואוכלו, לוקה חמש: לוקה משום מבשל גיד ביום טוב, ולוקה משום אוכל גיד, ולוקה משום מבשל בשר בחלב, ולוקה משום אוכל בשר בחלב, ולוקה משום הבערה. ואי אמרינן הואיל - אהבערה לא ליחייב, הואיל דחזי ליה לצרכו! אמר ליה: אפיק הבערה ועייל גיד הנשה של נבילה. - והתני רבי חיאי: לוקין שתיים על אכילתו ושלש על בישולו, ואי איתא: שלש על אכילתו מיבעי ליה! - אלא: אפיק הבערה ועייל עצי מוקצה. - ומוקצה דאורייתא הוא? - אמר ליה: אין, דכתיב +שמות טז+ והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו, ואזהרתה מהכא - +שמות כ+ מלא תעשה כל מלאכה.

תוספות מסכת פסחים דף מז עמוד ב

ולוקה משום הבערה - בפ"א דביצה (דף יב:): אמר הא מני ב"ש היא דלית להו מתוך אבל לבית הלל שרי אף על גב דצריך שיהא צורך היום הא נמי חשיב צורך היום אף על פי שאין ראוי לאוכלו אלא באיסור. אהבערה לא ליחייב - מכאן מוכיח ריב"א דרבה דאמר הואיל היינו אפילו לבית שמאי אמר.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף מו עמוד ב

איתמר, האופה מיום טוב לחול, רב חסדא אמר: לוקה, רבה אמר: אינו לוקה. רב חסדא אמר: לוקה, לא אמרינן הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה. רבה אמר: אינו לוקה, אמרינן הואיל. אמר ליה רבה לרב חסדא: לדיך, דאמרת לא אמרינן הואיל - היאך אופין מיום טוב לשבת? אמר ליה: משום עירובי תבשילין. - ומשום עירובי תבשילין שרינן איסורא דאורייתא? - אמר ליה: מדאורייתא צרכי שבת נעשין ביום טוב, ורבנן הוא דגזרו ביה, גזירה שמא יאמרו אופין מיום טוב אף לחול. וכיון דאצרכוהו רבנן עירובי תבשילין - אית ליה היכרא. - איתיביה: בהמה המסוכנת לא ישחוט אלא כדי שיכול לאכול הימנה כזית צלי מבעוד יום. יכול לאכול - אף על גב דלא בעי למיכל. בשלמא לדידי, דאמרי הואיל - הואיל ואי בעי למיכל מצי אכיל - משום הכי ישחוט. אלא לדיך, דאמרת לא אמרינן הואיל - אמאי ישחוט? - אמר ליה: משום הפסד ממונו. - ומשום הפסד ממונו שרינן איסורא דאורייתא? - אמר ליה: אין, משום הפסד ממונו גמר בלבו לאכול כזית, ואי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה. - איתיביה: לחם הפנים נאכל לתשעה לעשרה, ולאחד עשר - לא פחות ולא יותר. כיצד? כדרכו - לתשעה, נאפה בערב שבת - נאכל בשבת לתשעה. חל יום טוב להיות בערב שבת - נאכל לשבת לעשרה. שני ימים טובים של ראש השנה - נאכל לשבת לאחד עשר, לפי שאינו דוחה לא את השבת ולא את היום טוב. ואי אמרת צרכי שבת נעשין ביום טוב אמאי לא דחי יום טוב? - אמר ליה: שבות קרובה - התירו, שבות רחוקה - לא התירו. ולרבן שמעון בן גמליאל, דאמר משום רבי שמעון בן הסגן: דוחה את יום טוב, ואינו דוחה את יום צום, מאי איכא למימר? - בהא פליגי; מר סבר: שבות קרובה התירו, שבות רחוקה לא התירו. ומר סבר: שבות רחוקה נמי התירו. מתיב רב מרי: שתי הלחם אינן נאכלות לא פחות משנים, ולא יותר על שלשה. כיצד? נאפות ערב יום טוב - נאכלות ליום טוב לשנים, חל יום טוב להיות אחר השבת - נאכלות ליום טוב לשלשה, לפי שאינה דוחה לא את השבת ולא את היום טוב. ואי אמרת צרכי שבת נעשין ביום טוב, השתא דשבת ביום טוב שרי - דיום טוב ביום טוב מיבעיא? - שאני התם, דאמר קרא לכם ולא לגבוה. ולרבן שמעון בן גמליאל, דאמר משום רבי שמעון בן הסגן דוחה את יום טוב מאי איכא למימר? - סבר לה כאבא שאול, דאמר: לכם - לכם ולא לנכרים.

בית הבחירה למאירי מסכת פסחים דף מו עמוד ב

האופה מיום טוב לחול נחלקו בו בסוגיא זו רב חסדא ורבה רב חסדא אמר לוקה שאין לו טעם הואיל כמו שיתבאר ואף על פי שהתירו בית הלל קצת דברים מטעם מתוך כמו שביארנו במסכת יום טוב ואם אנו מתירים מטעם מתוך שהוא נאמר מענין לענין כגון מהוצאת דבר שבאוכל נפש להוצאת דבר אחר שאינו אוכל נפש כל שכן שהיה לנו להתיר מטעם הואיל שהוא נאמר על אותו דבר בעצמו ר"ל על הפת שאפאו שאפשר שהוא בעצמו ראוי לו מ"מ כשאנו מתירים במתוך אין אנו מתירין אלא לקצת צורך כמו שביארנו שם אבל כל שאינו מכין לצורך אף על פי שאפשר שיבוא לידי צורך בכניסת אורחים אין מפקיעין ממלקות העושה דבר הנעשה שלא לשום צורך יום טוב משום הואיל והילכך לוקה ובהתראה ואף על פי שהתראת ספק היא שמא יכנסו לו אורחים הרי מ"מ התראת ספק שמה התראה וכשנתברר שלא באו לו אורחים ונעשית מלאכתו שלא לצורך יום טוב לוקה ואתה צריך לפרשה בזמן שמקדשין על פי הראיה שאין היום טוב ספק חול או שמא אף בזמן הזה שאין השני אלא מנהג ואופה בראשון לשני לו או לשלישי שהוא חול גמור ואחר שסעד שאין בו כונה לאכילת היום שאם כוון לאכילת היום אף על פי שמרבה ביתר מכדי צרכו לצורך מחר לדברי הכל אינו לוקה ואף כשנתברר שהוא מכין בדבר זה בפרט למחרתו ושלא לצורך היום ושאר הוא אמרה כן בפירוש מ"מ כל שלא סעד ראוי הוא לו כך כתבוהו רוב המפרשים אלא שלדעתי כל שאמרה הוא בפירוש יש לפקפק בה אף לקודם שסעד ורבה אמר אינו לוקה הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים חזי ליה צורך היום הוא ואף לכשנתברר שאין לו אורחים ושהתראת ספק שמה התראה מ"מ צורך היום הוא:

מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף מו עמוד ב

...והוי יודע דהואיל לא דמי למתוך דמתוך פליגי ב"ש וב"ה דב"ה אית ליה מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך וב"ש לית להו ואי חד טעמא נינהו שביק רב חסדא ב"ה ועביד כב"ש. אלא ודאי אפשר דמאן דאית ליה מתוך לית ליה הואיל דמתוך לא שרי' אלא בדבר שיש בו קצת צורך היום והואיל אע"ג דאין בו צורך היום בהא דאופה בפ"א לחול. ומאן דאית ליה הואיל אפשר דלית ליה מתוך דשאני הואיל שהוא בדבר אחד אבל מתוך שהוא מדבר לדבר דילמא לא הלכך לא דמו אהדדי.

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף לט עמוד ב

הא דתנן בית שמאי אומרים לא יחם אדם חמין לרגליו אלא אם כן ראוין לשתיה. לישנא לאו דוקא ראוין, דאפילו ראוין לשתיה אם הוחמו לרחיצה בלבד אסורין, ותדע לך דהא בעינן לאוקומה למתניתין כבית שמאי ואילו במתניתין תנן ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה, אלמא ראוין הם לשתיה אלא כיון שהוחמו לדעת רחיצה אסורין, ועוד דבית שמאי לית להו מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך וכל שכן דלית להו הואיל, אלא הכי קאמר אלא אם כן ראוין לשתיה שהיתה דעתו לשתיה, וראוין דהכא פירושו מוכנין.

רבי עקיבא איגר מסכת שבת דף לט עמוד ב

שם ב"ש אומרים לא יחם אדם חמין א"כ ראוין לשתיה. כתבו בתוס' דווקא שמחמם אותם לצורך שתייה, אבל לצורך רחיצה אף על גב דראוין לשתיה אסרו ב"ש, דהא ליכא למימר מתוך. לכאורה דבריהם תמוהים, דמה ענין ראוין לשתיה לענין מתוך, אבל כוונתם כמו דלית להו לב"ש מתוך ה"נ לית להו הואיל, והכי מפורש בחידושי רשב"א שכתב ועוד דב"ש לית להו מתוך וכ"ש דלית להו הואיל.

אמנם דברי התוס' והרשב"א נפלאו ממני, דהא בפ"ג דפסחים פריך מברייטא דהמבשל גיד בחלב ביום טוב וכו' ואי אמרינן הואיל אהבערה לא לחייב, והרי הך ברייתא מוקי לה פ"ג דביצה דלית לה מתוך, ואעפ"כ פרכינן דלימא הואיל, הרי דלא תלי זה בזה. [אב"ה עיין מ"ש אבא מארי בתשובותיו].

שיטה מקובצת מסכת ביצה דף יב עמוד א

דב"ז

וא"ת לפירוש מורי נר"ו קשיא הא דהאופה. כבר פירש נר"ו דבין רבה בין רב חסדא כלהו סבירא להו דלא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. ובהואיל פליגי דהא פלוגתא דאימוראי היא דרב יוסף סבר דאמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. ואפילו שלא לצורך היום כלל לדעת רש"י ז"ל דהא מיייתי רב יוסף הא דרבי יוחנן דאמר הבערה ובישול אינה משנה. והא גיד כאבן הוא דלא חזי ליה דהא מיתסר עליה ולא מיקריא הבערה לצורך היום כלל ואפילו הכי מיפטר הכי נמי המוציא אבנים מיפטר. ורבה חולק על זה ואמר דלא אמרינן מתוך להתיר כל דבר אלא אם הוא דבר שיהא ראוי אם יבאו לו אורחים אמרינן הואיל ומיפטר. אבל אם אינו ראוי לאורחים כגון אבנים מחייב על הוצאתן. והיינו דמדכר הואיל ולא מדכר כלל מתוך.

ותדע לך דמדקאמר הכא ואף רבי יוחנן סבר דבמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך פליגי מכלל דאיכא מאן דסבירא ליה כאתקפתיה דרבא דלא אמרינן מתוך. ואם תאמר אם כן דלמאן דאית ליה מתוך הותר כל דבר ואף על פי שאין בו צורך כלל לכם ולא לנכרי דאמר רחמנא היכי משכחת לה. וי"ל דאף על פי שהתירה התורה שלא לצורך כלל אפילו הכי אסרה לצורך נכרי ואין צריך לתת טעם בדבר הואיל וגלי ביה קרא וגזרת הכתוב הוא. ומן הטעם הזה אסר מאן דאית ליה הואיל ואין צורך לידחק ולומר דבדברים האסורין דליכא בהו הואיל מיירי כמו שפירש הרשב"א ז"ל. ואף על פי שהרשב"א ז"ל נשמר גבי המבשל גיד ואמר דצורך יום טוב מיקרי כיון דיכול ליהנות ממנו באיסור ולא לקי מכל מקום דוחק הוא לומר כן. ותדע לך דרב חסדא ורבה דפליגי בהואיל לית להו דרבי יוחנן ורב יוסף דאמרי מתוך דהא בפרק אלו עוברין אקשי ליה אב"י לרבא מהא דהמבשל גיד והא מאן דאית ליה מתוך כרבי יוחנן סבר דהבערה ובישול אינה משנה. ועוד דרבה דפריק התם הבערה בעצי אשרה וסבירא ליה דמשום מבשל ביום טוב מחייב. ואמאי והא אמרינן מתוך ואינו לוקה עליו כיון דקא מיתהני מיניה ואפילו באיסור וכדאמרינן לרבי יוחנן דאית ליה מתוך. אלא ודאי רב חסדא ורבה לית להו מתוך אלא דרבה אית ליה הואיל בכל דבר שאיפשר להיותו ראוי לו כאופה לחולה או מיקלעי אורחים אינו חייב עליו. אבל גיד אי אפשר להיותו ראוי לו בשום פנים הילכך לוקה עליו דלית ליה מתוך עד כאן תורף דברי מורי נר"ו.

שער המלך הלכות יום טוב פרק א

...ואולם אכתי פש גבן ליישב לדרך זה מ"ש רבינו ז"ל בפרק זה דין ט"ו המבשל בי"ט לגוים או לבהמה או להניח לחול אינו לוקה שאלו באו לו אורחים היה אותו תבשיל ראוי להם והשתא לפי מ"ש ק' טובא דאמאי הוצרך רבינו לטעמא דהואיל דמשמע דאי ליכא הואיל וכגון במבשל סמוך לחשיכה לוקה ות"ל משום טעמא דמתוך דכיון דהמלאכה נעשית באוכל עצמו אמרי' מתוך ומה שתי' הרב ל"מ הוא דחוק כמו שיראה המעיין ואף לזאת נראה ליישב ולומר דס"ל לרבינו דהא דממעטינן עכו"ם וכלבים מקרא דלכם גזרת הכתוב היא דאע"פ שהתירה התורה מלאכה שלא לצורך אכילה מטעם מתוך אפילו הכי אסרה לצורך גוים וכן צ"ל ע"כ לדעת רש"י דס"ל דמטעם מתוך שרי אפי' שלא לצורך כלל וכ"כ בשיטה מקובצת למוהר"ב ע"ש וס"ל לרבי' דכיון דעכו"ם וכלבים אמעיטו מקרא דלכם מכח גזירת הכתוב אהדריה קרא לאיסורא ולקי עלייהו אי לאו מטעם הואיל:

אמנם במבשל או שוחט שלא לצורך אכילת עכו"ם וכלבים אף על גב דלאו לצורך אכילה הוא כגון במבשל איזה דבר לצורך רטיה או שוחט את העוף כדי ליקח בו ראש לתנוק לשחוק בו וכיוצא אפילו הכי לא לקי עלייהו מטעם מתוך כיון דבהא ליכא קרא דמעטינהו כי היכי דנימא אהדרי' קרא לאיסוריה וזהו שדקדק ה"ה ז"ל בלשונו וכתב ושאר המלאכות שהם באכילה אפי' עשאן שלא לצורך אינו לוקה כמו שמתבאר בפרק זה שאם בישל לכותים או לצורך חול אינו לוקה ומדלא כתב בתחי' דבריו ושאר מלאכות כו' אם עשאן לצורך גוים או לצורך חול אינו לוקה כמו שיתבאר בפ' זה משום דבההיא ה"ט דאינו לוקה מטעם הואיל הא לא"ה לוקה משום דמעטינן מקרא דלכם ואהדרי' קרא לאיסורי' ומש"ה כתב ה"ה אם עשאן שלא לצורך אכילה כלומר שלא עשאן לצורך אכילה אלא לצורך דבר אחר וכמ"ש אז אינו לוקה מטעם מתוך אבל אם עשאן לצורך עכו"ם או כלבים ודאי דלוקה אמ"ש כמו שיתבאר בפ' זה שאם בישל לגוים כו' בא דלדקדק מדברי רבינו דמדלא כתב סתמא המבשל

בי"ט שלא לצורך אכילה אינו לוקה הואיל כו' משמע דבההיא אפילו בלא טעמא דהואיל פטור מטעם מתוך ולא איצטרך לטעמא דהואיל אלא במבשל לכותים דליכא טעם מתוך דאהדרי קרא לאיסוריה ואין להקשות דאם כן איך כתב ה"ה בפרק זה דין י"ג מותר להוציא תבן לבהמה מטעם מתוך הא מלאכה לכותים ולכלבים אמעיטו מקרא דלכם וגזרת הכתוב היא די"ל דס"ל לה"ה דכי ממעיטין גוים וכלבים מקר' דלכם היינו דוקא לשאר מלאכות דבהא איירי קרא אבל הוצאה לאו מלאכה היא מדאיצטרך קרא דויעבירו קול במחנה וכיון שכן אמרינן בהו מתוך ואי קשיא לך א"כ היכי אמרינן בגמרא דברייתא דקתני השוחט עולת נדבה בי"ט לוקה ב"ש היא דאמרי לא אמרינן מתוך הא אפי' כב"ה נמי אתי דהא נדרים ונדבות אמעיטו מקרא דלכם ואהדריה קרא לאיסוריה וכדק"ל להתוס' ז"ל י"ל דס"ל לרבינו כמ"ש הרז"ה דריב"א ס"ל דהך ברייתא אתיא כמ"ד נדרים ונדבות קריבין בי"ט לב"ה ולב"ש נמי אין קריבין גזירה שלמים אטו עולות ועולה של יום טוב נמי גזירה אטו עולה שאינה של יום טוב ומש"ה קתני בברייתא השוחט עולת נדבה לוקה עולת נדבה אין עולת חובה לא וכ"כ הר"ן בשיטה מקובצת כ"י למוהר"ל ז"ל יע"ש וכ"כ בס' תמים דעים סימן ק"ך ע"ש וכ"ת תינח למבשל בי"ט לעכו"ם או לכלבים דאיצטרך רבי' לטעמא דהואיל משום דאמעטיט מקרא דלכם ואהדריה קרא לאיסוריה אך לחלוקת מבשל בי"ט לצורך חול ל"ל למיהב טעמא משום הואיל ת"ל מטעם מתוך דהא ליכא קרא דממעטיט כי היכי דנימא אהדריה קרא לאיסוריה י"ל דס"ל כמ"ש הר"ן בשיטה כ"י למוהר"א לפפא ז"ל ואני אומר שלא כוון רש"י לומר שלא תהא שום הוצאה אסורה בי"ט מן התורה למאן דאית ליה מתוך שהרי כתב ואף ר"י סבר במתוך פליגי ולכ"ע יש איסור הוצאה ליי"ט מויעבירו קול במחנה דישנה כשאר מלאכות וירמ"ה הי' מזהירן על השבת שהם חמורין כו' הרי גילה דעתו דלמאן דאית ליה מתוך איכא הוצאה בי"ט דמתסרא מדאורייתא עד שהוצרך לומר דמה שלא הזהירן ירמיה אלא על השבתות הוא משום הלואי ישמעו ולפיכך נראה שהוא סובר דכל הוצאה שאינו עושה אותה אלא ליומיה אף על פי שאין בה צורך היום כלל שריא מדאורייתא אבל הוצאה שאינו עושה אותה אלא לצורך מחר מתסרא מדאורייתא וטעמא דמילתא דכיון דמשום מתוך אתינן עלה א"א להתירה יותר ממה שהתירה התורה באו"נ שלא התירה כו' אלא לצורך יומו ומצינן למילף הכי מהכנה דרבה דמשום דסתם ששי חול הוא דריש דאין י"ט מכין לשבת ובודאי דרבה לאו בהכנ' דממילא דוקא מוקי לה לקרא אלא אף בהכנה דבידים נמי דריש ואדרבא האי כתי' בהדיא כדכתיב את אשר תאפו הילכך למאן דלית לי' הואיל אסור לאפות מי"ט לשבת מן התורה ולמאן דלית ליה הואיל משכחת ליה בדברים האסורים וכ"ש שאסור מן התורה מי"ט לחול דאע"ג דבהכנה דממילא משתרי חול טפי משבת משום דסעודת חול לא חשיבא למהוי לה הכנה ה"מ למשרי ההוא מידי לחול משום ה"ט אבל הדבר ברור שאם אסור לאפות מי"ט לשבת כ"ש לחול ומשום הכי אתקיף עלה ר"י דאם איתא דאין עירוב והוצאה ליי"ט ליכא שום הוצאה דמתסרא מדאורייתא אפי' לצורך חול שהרי אין הוצאה מלאכ' בי"ט כלל א"ו יש הוצאה בי"ט מן התורה במוציא לצורך חול וכיון דמשום מתוך אתינן עלה אין להתיר בה יותר מאו"נ עצמו והמוציא אבנים מי"ט לחול מחייב ומשום לתא דהך הוצאה גזרו חכמים אפילו בהוצאת אבנים דליומו ומשום הכי לא מצי ב"ה לאפלוגי באבנים ולפי זה כשהי' ירמיה מזהירן על השבתות אף על י"ט היה לו להזהיר שלא להוציא מי"ט לחול דודאי רוב המשאות שהיו מוציאין לצורך חול לפי' לא הזהירן אלא על השבת שהלואי ישמעו זהו דעתי בשיטת רש"י עכ"ל.